

A

Kaip Budos mokinys, seniai į vieną tašką
Akis įsmeigęs, sėdžiu ir Nirvanos laukiu,
Bet taškas sienoj lyg laivelis jūroj blaškos
Ir plūstančių vaizdų bangom į tolį plaukia.

Jisai išnyksta, o vaizduotė įkarštėjus
Kas kartą ryškesnius vaizdus ekranan meta,
Ir aš regiu: gyvenimo plačia alėja
Per saulėtas šalis keliauja mano metai.

Abiem alėjos pusėm žydi vaisių sodai,
Po medžiais puošnios ir turtingos palapinės,
O aš einu tolyn, ir mano žvilgsniai godūs

Dar niekad neregėta prabanga svaiginas.
Aš vėlei įtikiu iliuzija žaviąja
Ir besišypsančia švelnia slaptinga Maja.

Šarnelė, 1944.II.24

37

B

Gyvenimas – tai geidžiamas apsigavimas!
O kaip norėčiau padaryti jį bekraštį
Ir juo keliauti kaip amžinasis piligrimas,
Ir niekad niekur kelio pabaigos nerasti!

Kaip gera jausti viltį, laimę ir paguodą,
Kaip išganinga, jų netekus, laukti ir kentėti!
Gyvenimas daug atima, bet dar daugiau jis duoda.
Gyvenimas naktis, bet jos skliautai žvaigždėti.

Galbūt jisai iliuzija, kuri vaidenas;
Gal nieko čia nėra, tik šiaip sau rodos,
Bet nebūties pirminis taškas juodas,

Išplitęs kerinčiais vaizdais, koks tyras menas!
Aš jį regiu ant savo sąmonės ekrano
Ir negaliu atsigėrėt, o Dieve mano!

Šarnelė, 1944.II.24

Lyrinio subjekto išgyvenimai Mačernio sonetuose

Vytautas Mačernis – jauniausias literatūros klasikas, naujosios lietuvių poezijos pradininkas. Vienas brandžiausių jo kūrinių - poetinis ciklas „Metų“ sonetai. V. Mačernis nespėjo jo užbaigti. Ciklas apima labai plačios tematikos eilėraščius, nieko bendro neturinčius su jungiančiu pavadinimu. Sonetuose iškeliamos problemos aktualios ir šiomis dienomis. Trisdešimt šešto žiemos soneto pirmose eilutėse minimas Sidharta Gautama – budizmo įkūrėjas ir pirmasis Buda. Nestebina tai, nes Mačernis savo kūriniams įkvėpimo sėmėsi iš antikos, viduramžių ir renesanso, taip pat iš savo laiko aktualijų. Pagrindinė soneto tema – gyvenimo prasmės ieškojimas. Tai įrodo, jog šis sonetas yra išskirtinis.

Lyrinis subjektas, kaip ir kai kuriuose kituose sonetuose, kalba prisiėmęs tam tikrą vaidmenį – šįkart jis prabyla nirvaną pasiekusio budistų vienuolio balsu („Kaip Budos mokinyš (...) sėdžiu ir Nirvanos laukiu“). Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad tai – dar vienas svarbus asmuo, tačiau taip nėra. Nirvana – visiškas išsilaisvinimas, rimbis, užgesimas, o jį pasiekusį žmogų kiekvienas pradeda vadinti Buda. Sutrose buvo rašoma *bhavanirodha nibbanam* – „tapsmo sutramdymas yra nirvana“. Siekdamas šito, lyrinis subjektas trokšta pasipriešinti aistrai, neapykantai ir klydimui. Klydimas – žmogiškumo požymis, kuris įrodo netobulumą. Visi žmonės klysta. Bandydamas tai padaryti, jis trokšta tapti tobulas. Kovodamas su žmogiškumu, lyrinis subjektas tarsi kovoja pats su savimi. Akivaizdu, kad tai nėra lengva ir jam nesiseka („Bet taškas sienoj kaip laivelis jūroj blaškos.“) Lyrinis subjektas nesuranda vidinės ramybės, jį nuolat kamuoja žemiškos problemos.

Suklydęs netrukus jis pradeda regėti neįprastus vaizdus. Jūra išnyksta ir pakyla saulė. Jis keliauja saulėta alėja ir regi žydinčius jaunystės žiedus („Ir regiu: gyvenimo plačia alėja/Per saulėtas šalis keliauja mano metai.“) Paskui užsimena apie vaisius, tačiau nepamini, kokius: „Abiem alėjų pusėm žydi vaisių sodai.“ Iš to galima spręsti, jog kiekvienas yra savo likimo kalvis ir nuo jo paties priklauso, kokių vaisiumi prisirps ant savo gyvenimo medžio šakos. Lyrinis subjektas pastebi prabangą ir pajunta pavydą, nes negali nuo šio vaizdo nuleisti akių: „O aš einu tolyn ir mano žvilgsniai godūs/ Dar niekad neregėta prabanga svaiginas.“ Jis pateikia užuominą, jog pats tokios prabangos nėra patyręs, todėl galima numanyti, kad jį tai vilioja.

Pirmojo soneto pabaigoje lyrinis subjektas suvokia, kad tai, ką mato, – netikra, tačiau visi jį užklupę jausmai priverčia nusileisti: „Aš vėlėi įtikiu iliuzija žaviąja.“ Jaučianti širdis tarsi nugali mąstantį protą ir priverčia patikėti iliuzija. Šitą aistrą sužadina Maja, kurios vardas

išvertus iš sanskrito kalbos ir yra „iliuzija“: „Ir besišypsančia švelnia slaptinga Maja.“ Tad galima daryti išvadą, kad soneto žmogus, kaip tas budistų vienuolis, yra einantis per pasaulį ir ieškantis gyvenimo prasmės.

Kitame trisdešimt septintame sonete lyrinis subjektas toks pat keliaujantis, nes lyginamas su piligrimu – asmeniu, išsiruošusiu aplankyti šventą, krikščionišką vietą. Ir šio soneto tema – gyvenimo prasmės ieškojimas. Lyrinis subjektas džiaugiasi gyvenimu, nusiteikęs optimistiškai, nors, anot jo, „Gyvenimas – tai geidžiamas apsigavimas.“ Jis džiaugiasi ir svajoja: „O kaip norėčiau padaryti jį bekraštį.“ Sonete matoma daug priešybių, kurios ir sudaro gyvenimą - be blogio negalėtų egzistuoti ir gėris: „Gyvenimas daug atima, bet dar daugiau jis duoda./ Gyvenimas naktis, bet jos skliautai žvaigždėti.“ Jeigu nejaustų liūdesio, žmogus nežinotų, kas yra džiaugsmas. Lyginimas priverčia jį suvokti, priverčia branginti tiek skaudžias, tiek laimingas akimirkas.

Kulminaciniu momentu lyrinis subjektas svarsto, ar visa, ką mato, yra tikra, ar gyvenimas nėra tik sapnas: „Galbūt jisai iliuzija, kuri vaidenas.“ Negalėdamas atsakyti į šį klausimą, lyrinis subjektas grožisi tuo, ką mato: „Išplitęs kerinčiais vaizdais, koks tyras menas!“ O atomazgoje prisipažįsta negalintis juo atsigėrėti ir dėkoja už tai Dievui („...negaliu atsigėrėt O Dieve mano!“). Taigi kreipinys tarsi jungtis tarp lyrinio subjekto – piligrimo (1 posme) ir dvieilio, kur kreipiamasi į Dievą.

Abu šie V. Mačernio sonetai atspindi žmogaus, ieškančio pasaulyje gyvenimo prasmės, situaciją: kartais žmogus jaučiasi pasiekęs nirvaną, neranda dvasinės ramybės, o kitame tekste jis jau džiaugiasi gyvenimu, svajoja, kad šis nesibaigtų. Užsimiršęs jis prisipažįsta, kad sunku atskirti, kur iliuzija, o kur – realybė. Mačernio soneto žmogus – nuolat keliaujantis, ieškantis, klausiantis.

Vestina Karaliūtė Biržų „Saulės“ gimnazija

Konsultavo mokytoja Adelė Samulionienė